

Jörg Zimmer

Professor d'Estètica de la UdG

Walter Benjamin: un pensador traspasa fronteres

El dia 26 de setembre de 1940 es va suïcidar el filòsof alemany d'origen jueu Walter Benjamin a Portbou, fugint de la persecució nacionalsocialista. Intentava travessar Espanya per arribar a Lisboa, on volia embarcar-se cap als Estats Units. Les autoritats franquistes el volien retornar a la França ocupada pels nazis i, ell no veïé cap altra opció que posar fi a la seva vida. El Memorial de Dani Karavan a Portbou commemora aquests fets i relaciona molt bé el caràcter del pensament benjaminian amb el paisatge de Portbou. Si bé és cert que la contingència de les circumstàncies històriques fan arribar Benjamin a aquest lloc, igualment sembla que és el **seu** lloc: la intenció del seu pensament també ha estat sempre traspasar fronteres i trencar límits. L'obra de Benjamin, avui dia d'una projecció intel·lectual i acadèmica mundial, s'ha de caracteritzar com a transdisciplinària: la seva preocupació per la teoria de la modernitat, l'art i la literatura contemporànies, una comprensió de la història més enllà de la idea clàssica del progrés i el seu esforç incansable d'entendre el caràcter catastròfic de la història de la primera meitat del segle XX, no es deixa ubicar en cap disciplina, sinó que integra perspectives tant de la filosofia com de la teoria literària, de la història de l'art o de la història. A més, traspasa fronteres ideològiques: amalgama idees del messianisme jueu amb un marxisme crític que no es pot identificar ni amb l'ortodòxia jueva ni tampoc amb la marxista. Amb una paraula: abans de traspasar l'última frontera de la seva vida a Portbou, tota la seva vida havia fet el mateix.

D'aquí la biografia intel·lectual de Benjamin: en la seva tesi doctoral sobre el concepte de crítica d'art en el romanticisme alemany fa més que un estudi filològic —es tracta d'una reflexió sobre el nexa intrínsec entre l'obra i el procés de la seva recepció—. En el seu treball sobre el drama barroc alemany realitza més que un exercici d'història de la literatura: l'al·legoria barroca li serveix per perfilar la naturalesa oberta i fragmentària de l'obra d'art contemporània que apareix en les avantguardes al principi del segle XX. Quan escriu sobre Baudelaire, reflecteix les condicions de la modernitat. I en les tesis sobre el concepte d'història no només refuta la idea lineal del progrés històric, sinó que també desenvolupa un mètode que consisteix —a diferència de l'habitual **reconstrucció** del procés— en la **construcció** d'una relació entre l'actualitat i un determinat fragment del procés històric. Benjamin vol trencar la continuïtat de la història per descobrir l'actualitat dels seus elements singulars —un mètode i una actitud que descriuen molt bé el conjunt de l'obra del pensador.

Una altra paradoxa de Walter Benjamin: en vida mai no va ser acadèmicament reconegut, i avui dia és una referència mundial. Sembla que s'hauria de poder visualitzar millor qui tenim a Portbou. Durant molts anys, una figura molt destacada de la cultura contemporània hi ha tingut una presència quasi amagada. És una bona notícia que, després de molts alts i baixos per aconseguir una forma institucionalitzada de trobar un lloc a Benjamin, sigui imminent la creació d'un centre Walter Benjamin a l'edifici de l'antic Ajuntament de Portbou, que s'integrarà a la Xarxa d'Espais de Memòria de Catalunya que coordina el Memorial Democràtic. El centre inclourà una exposició centrada en Benjamin, una biblioteca i probablement un alberg per a investigadors. A més, està prevista la creació del Premi Memorial Democràtic Portbou-Walter Benjamin. La finalitat d'aquestes activitats, en què es preveu la col·laboració institucional entre l'Ajuntament de Portbou, el Memorial Democràtic, la UdG i el MUME, és millorar la projecció internacional del lloc on Walter Benjamin va traspasar l'última frontera de la seva vida.

